

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 2^{ΑΣ} ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1982

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΠΕΡΙΚΛΗ ΘΕΟΧΑΡΗ

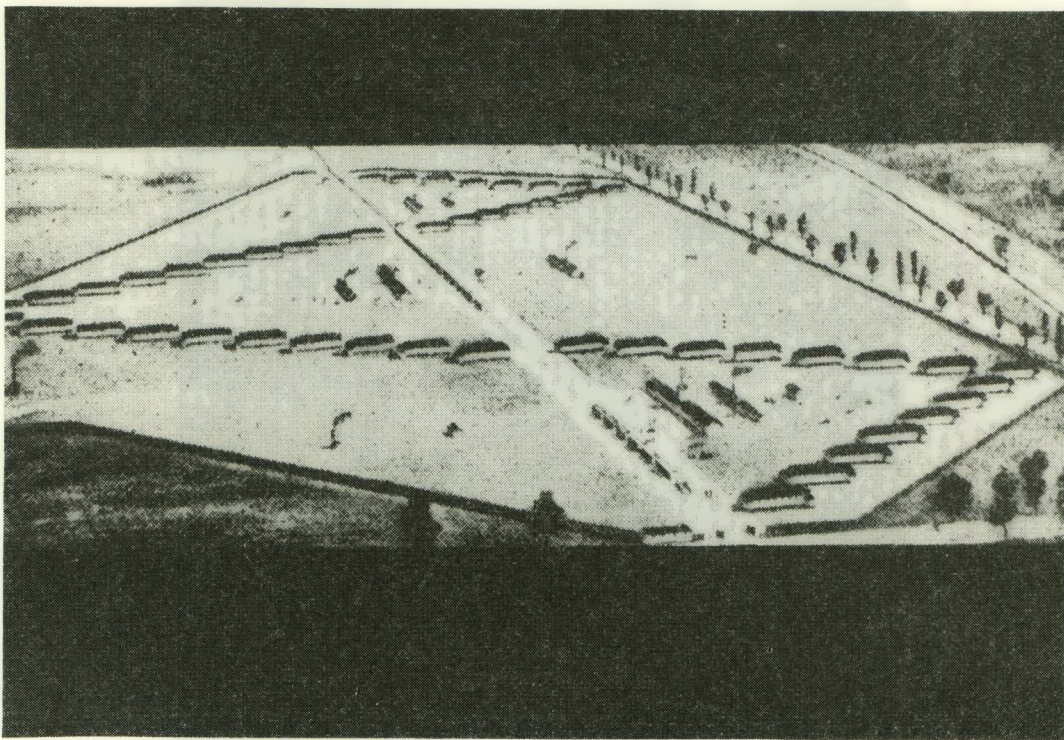
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ.— **Simpson** έναντίον **Lister**, υπό του 'Ακαδημαϊκού κ. **Νικ. Κ. Λούρου** *.

Ἡ πύκνωση τῶν πληθυσμῶν, ἡ ἀνθυγιεινὴ διαβίωση στὶς πόλεις καὶ οἱ πολύκοσμοι πόλεμοι, ἀνάγκασαν τὶς κοινωνίες τοῦ 19ου αἰῶνα νὰ συνειδητοποιήσουν στὰ σοβαρὰ τοὺς προοδευτικὰ ἀῤξανόμενους θανάτους ἀπὸ μόλυνση, καθὼς καὶ τὶς ἐπιδημίες. Γνωστὴ εἶναι βέβαια ἡ ἀφέλεια τῆς μiasματικῆς δικαιολογίας ποὺ προσπαθοῦσε νὰ ἐξηγήσει τὶς συμφορές. Αὐτὴ ὅμως ἡ ἀμφισβητούμενη αἰτιολογία δὲν ἱκανοποιοῦσε κανένα, ἀλλὰ ὅπωςδήποτε ὀδηγοῦσε δυστυχῶς σὲ ἀντίθετα ἀπὸ τὰ σωστὰ προφυλακτικὰ καὶ θεραπευτικὰ μέτρα. Οἱ πρωτοπορὲς τοῦ 19ου αἰῶνα τοῦ Oliver Wendel Holmes (1843) στὴν Ἀμερικὴ καὶ τοῦ Semmelweis (1850) στὴν Εὐρώπη, δὲν κατόρθωναν νὰ πείσουν πάρα πολὺ λίγους. Ἔτσι μὲ δικαιολογητικὴ βάση μόνο τὸ ἀόρατο καὶ ἀναπόδειχτο «μίασμα» προσπαθοῦσαν οἱ πληθυσμοὶ καὶ οἱ ἅμαθοι γιατροὶ τῆς τοτινῆς ἐποχῆς, νὰ ἐφαρμόζουν ὅ,τι πρακτικὸ μέσο τοὺς φαίνονταν κατάλληλο γιὰ νὰ σώσει στὸν πόλεμο τοὺς πληγωμένους ἢ τὶς γυναῖκες στὸν τοκετό, ποὺ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ πέθαιναν σὰν τὶς μύγιες.

Γιὰ νὰ μὴν ἐπαναλάβω λεπτομερειακὰ τὰ «θεόκλειστα παράθυρα, τὰ παραπετάσματα καὶ τὰ παπλώματα», καὶ κάθε μέσο ποὺ θὰ ἀπομόνωνε τάχα τὴν πληγὴ ἀπὸ τὸν ἀέρα, ὅπου μὲ τὴ φαντασία ὑποτίθεται πὼς φώλιαζε τὸ μίasma, θὰ θυμίσω ἐδῶ μερικὸς μόνο χειρισμοὺς μὲ προφυλακτικὲς καὶ θεραπευτικὲς προσπάθειες τῆς ἀπελπισμένης ἐκείνης ἐποχῆς, γιὰ νὰ φανεῖ ἄλλη μιὰ φορὰ πόσο ἀνόητη μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἄγνοια.

* NIC C. LOUROS, **Simpson contra Lister**.

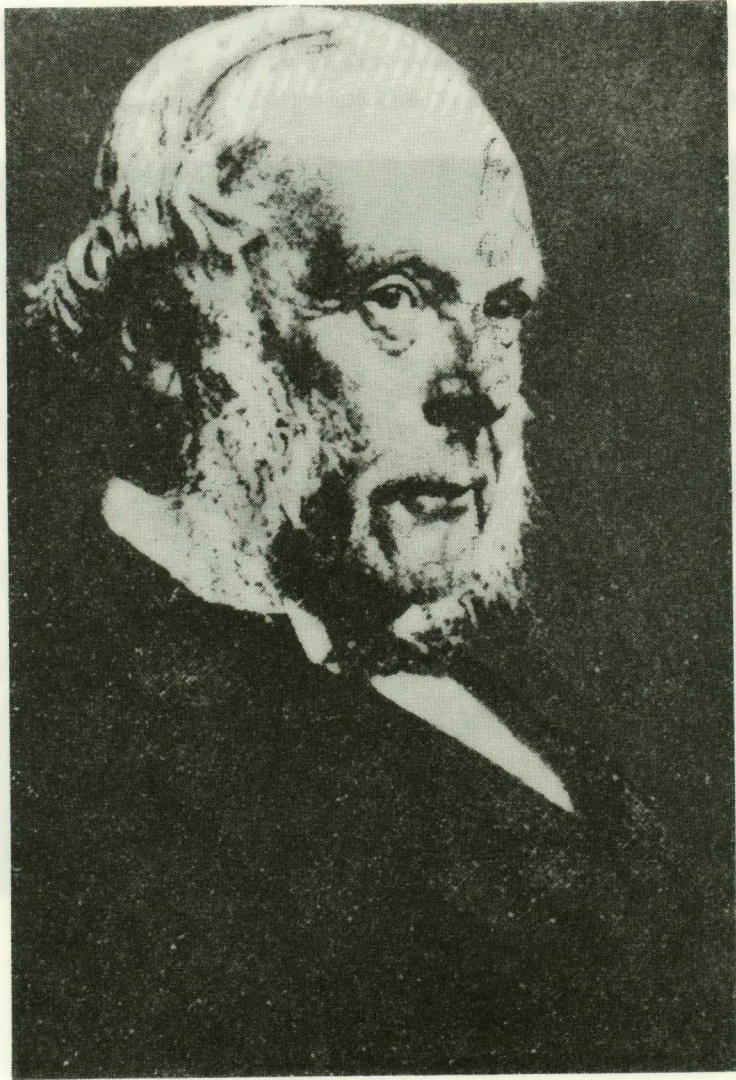
Ὁ Chassegniac στή Γαλλία προσπαθοῦσε νά σκεπάσει τίς πληγές μέ φύλλα καουτσούκ, πού ἔκανε τὰ πρῶτα βήματά του γύρω στή μέση τοῦ 19ου αἰώνα. Τόσο αὐτός ὅσο καί ὁ συμπατριώτης του Guerin μέ φύλλα χρυσοῦ, σκόπευαν τόν ἀποκλεισμό τῆς ἐπαφῆς τοῦ μiasματοφόρου ἀέρα μέ τὸ τραῦμα. Τὸ τύλιγαν γιὰ τοῦτο μέ πολλὰ ὑφασμάτινα στρώματα καί τὰ ἄφηναν ἔτσι γιὰ βδομάδες, μέσα στήν ἀσφυκτική ἀποφορὰ τοῦ πύου, πού διαπερνοῦσε ἀκόμα καί τοὺς τοίχους τῶν

Εἰκ. 1. Ἀπομονωτήρια γιὰ ἓνα ἄτομο.

νοσοκομείων. Ὁ Guyot σινιστοῦσε θερμότητα σὲ κλειστά κουτιά ὅπου προσπαθοῦσαν νά τοποθετήσουν ὅσο μπορούσαν τὸ τραῦμα. Ὁ Mayor στή Λωζάνη προτιμοῦσε θερμὰ λουτρά. Ἀντίθετα ὁ Kern στή Βιέννη καί ἀργότερα ὁ Billrot στή Γερμανία ἄφηναν ἀνοιχτὰ τὰ τραύματα χωρὶς ἐπίδεσμο, ἀλλὰ καί χωρὶς δικαιολογία ἴσως ἀπὸ πνεῦμα ἀντιλογίας :

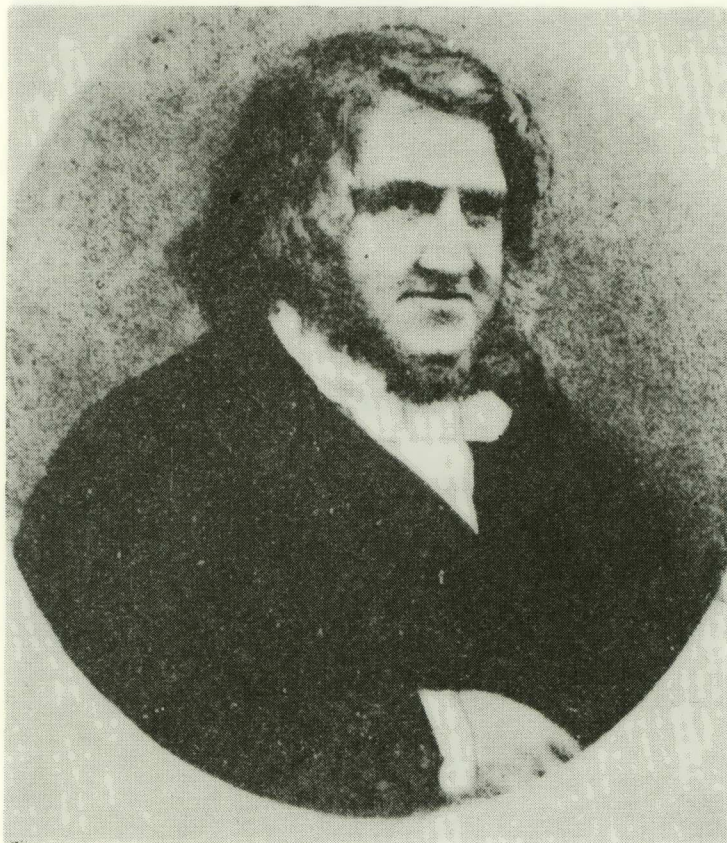
Ἡ παρατήρηση ὅτι ἡ ἀπομόνωση τῶν μολυσμένων ἀρρώστων παρουσίαζε μερικά προτερήματα, ὀδήγησε τὸ ἀμερικανικό ἐφευρετικό πνεῦμα στήν ἀνέγερση νοσοκομειακῶν περιπτέρων ἀπομόνωσης μέ λίγους ἀρρώστους τὸ καθένα, καί

Εικ. 2. Joseph Lister.

μακρὰ τὸν ἓνα ἀπὸ τὸν ἄλλο, ἀλλὰ μὲ τόση ὑπερβολὴ ὥστε νὰ ἐμφανιστοῦν στὴν Οὐάσιγκτον «ἄτομικὰ μεταλλικὰ περίπτερα» γιὰ ἓνα ἢ δύο τὸ πολὺ ἀρρώστους. Ποία οὐτοπία!

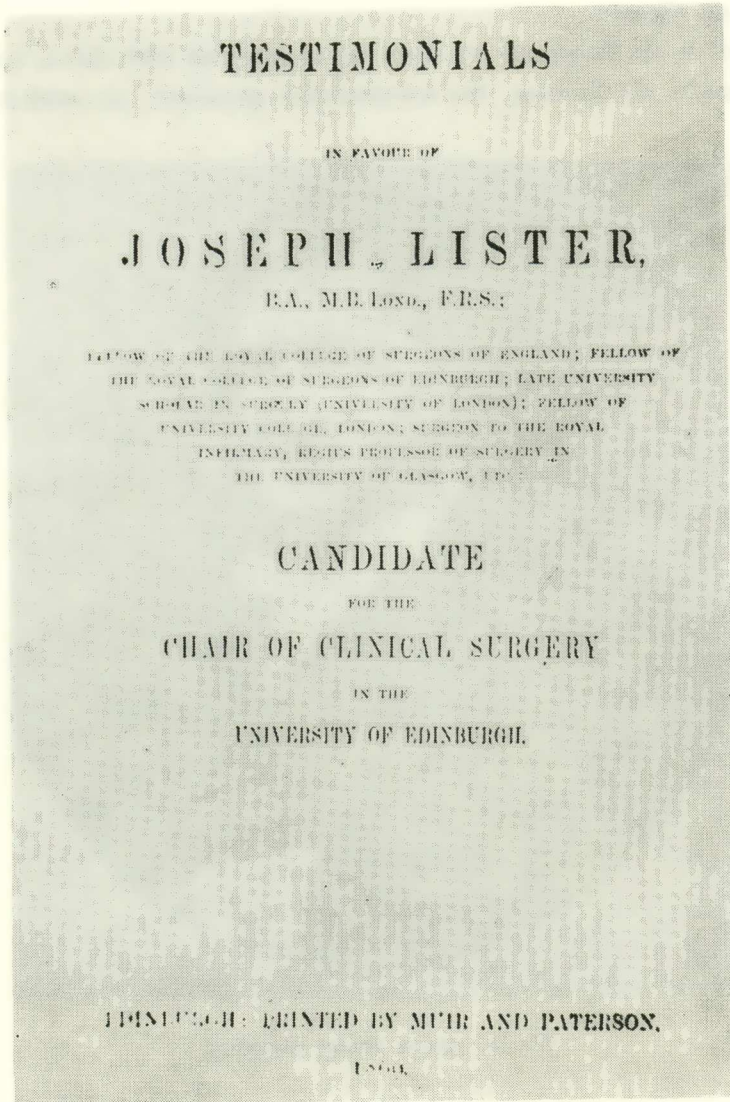
Σ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ πού συμπίπτει μὲ τὴ μέση τοῦ 19ου αἰώνα, συναντοῦμε στὴ Γλασκώβη τῆς Σκωτίας, ἓνα συνεσταλμένο χειρουργό, μὲ κοντὸ ἀνάστημα,

Εἰκ. 3. James Joung Simpson.

μάτια καστανὰ καὶ ἐμφάνιση λυπητερή, συμπληρωμένη ἀπὸ φαβορίτες τοῦ αὐστριακοῦ συρμοῦ, φρεσκοφερμένου στὴν Ἀγγλία.

Ὁ χειρουργὸς αὐτὸς ἦταν ὁ Ἰωσήφ Lister, μὲ τὴν ἄψογη μαύρη ρεδιγκότα καὶ τὰ «βηματάκια» πού τὰ περιγράφουν σχεδὸν πηδηχτά. Γεννήθηκε στὸ Upton (Essex) στὰ 1821. Ἦτανε Quaker καὶ σπούδασε ἐπὶ τόπου. Παντρεύτηκε τὴν κόρη τοῦ περίφημου χειρουργοῦ τῆς ἐποχῆς James Syme πού ἦταν

Είκ. 4. Τίτλος του βιογραφικού σημειώματος του Lister.

δάσκαλός του, και πού βέβαια τὸν βοήθησε στὴ σταδιοδρομία του. Ἦταν και αὐτὸς Quaker και εἶχε τὴ φήμη πὸς ποτὲ στὴ ζωὴ του δὲν εἶχε ξεστομίσει περιττὴ λέξη! Τοῦτο ὅμως δὲν τὸν ἐμπόδισε νὰ δημιουργήσει ἀνάμεσα στὶς βιομηχανικὲς καμινάδες τῆς Γλασκώβης, τὸ κτῆμα του Millbank, και μεγάλη ἐπαγγελματικὴ περιουσία, πὸν ξόδεψε σὲ θερμοκήπια μὲ ὄρχιδέες, ἀνανὰ και μπανάνες.

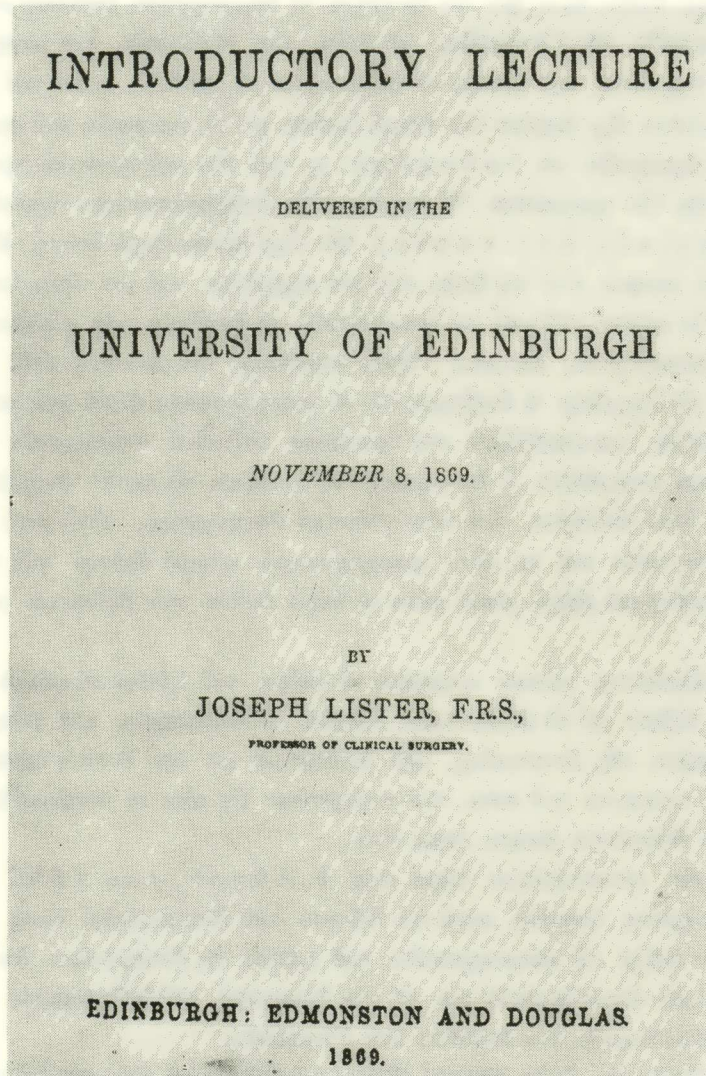
Ὁ Lister εἶχε ἀρχίσει τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, μὲ τὴ συμφωνία τοῦ πεθεροῦ του Syme, νὰ ἐφαρμόζει τὸ ἰωδοφόρμιο, γιὰ τὴν μολυσματικὴ πρόληψη και τὴν θεραπεία τῶν τραυμάτων. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἀνθρωποσωτήρια ἀνακάλυψη τῆς χειρουργικῆς ἀντισηψίας δὲν εἶχε πείσει παρὰ λίγους. Καὶ ὁ ἴδιος ἦταν ἀκόμα μακριὰ ἀπὸ τὶς δόξεις πὸν τὸν περίμεναν και τὸν τίτλο τοῦ Λόρδου.

Ἐλεγε κάποτε «Πάντα μὲ ἐντυπωσίαζε τὸ ἐμπύημα τῆς φλεγμονῆς και ὁ τραγικὸς συνακόλουθος θάνατος. Ὅταν σπύδαζα στὸ Λονδίνο στὸν καθηγητὴ Eriksen μὲ ἐπηρεάζε ἡ ἀντίληψη ὅτι τὰ μiasματοφόρα ἀέρια πὸν περιβάλλουν τὰ Νοσοκομεῖα, κατακαθίζουν στὰ τραύματα και αὐτὰ δημιουργοῦν τὴ σήψη. Εἶχε μάλιστα κατορθώσει ὁ Eriksen νὰ μετρήσει τὸ ποσὸν ἀκριβῶς ἀπὸ τὰ ἀέρια πὸν ἦταν ἀκίνδυνα, και τότε γίνονταν θανατηφόρα. Σιγὰ σιγὰ κατάλαβα ὅμως τὴν ἀνοησία και γι' αὐτὸ μεταχειρίστηκα νιτρικὸ ἄργυρο πὸν δὲν περιορίζε τὸ περιβλητικὸ ἀέριο παρὰ μόνον τὸ ἀέριο ἐκεῖνο πὸν βρίσκεται μέσα στοὺς ἱστούς».

Ἀναζητώντας κάποιον φάρμακο ἡ σκέψη τοῦ Lister πλησίασε ἔτσι τὴν ἔνωση τοῦ ἰωδίου μὲ τὸ οἰνόπνευμα, δηλαδὴ τὸ ἰωδοφόρμιο, πὸν ποδηγέτησε τὰ πρῶτα βήματα τῆς ἀντισηψίας, και διαδέχτηκε μὲ τὴν ἔντονη ὁσμὴ του, τὴν ἀηδιαστικὴ κακοσμία τοῦ πύου, πὸν κυβερνοῦσε ὡς τότε τὰ νοσοκομεῖα και πὸν μερικοὶ τὴν θυμοῦνται ἀκόμα, ὅπως ἐγώ.

Θὰ τὸν συναντήσουμε τώρα στὶς 9 Αὐγούστου 1867 στὸ Δουβλίνο (δύο χρόνια ἀκριβῶς μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Semmleis) ὅπου ὁ πεθερὸς του Syme πιέζει τὴν μειοψηφίαν τοῦ Lister νὰ ἀνακοινώσει ἐπιτέλους τὰ πρῶτα κλινικὰ ἀποτελέσματά του μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ἰωδοφόρμιου στὰ τραύματα, στὸ νοσοκομεῖο πὸν διεύθυνε στὴ Γλασκώβη.

Ὁ Lister δὲν ἦταν ρήτορας. Μόλις κατόρθωνε μὲ τὴν πρόοδο τῆς ὁμιλίας του νὰ παραμερίζει τὴ συγκίνησή του και νὰ ψελίσει τὴ σκέψη του ὅταν πῆγαινε στὶς συνεδριάσεις τῆς British Medical Society στὸ Λονδίνο. Ἦταν ἡ 35ῃ ἐτήσια συνεδρία τῆς Ἑταιρείας, πὸν γιὰ ἀλλαγὴ γινόταν αὐτὴ τὴ φορὰ στὴν Ἰρλανδία στὸ Δουβλίνο, μὲ πρόεδρο τὸν περίφημο πρωτοπόρο καρδιολόγο καθηγητὴ Stokes τοῦ Trinity College. Ἐκεῖ εἶχε συγκεντρωθεῖ ὅλη ἡ ἰατρικὴ Ἀγγλία, Σκωτία

Είχ. 5. Έναρκτήριο μάθημα του Lister στο Έδιμβουργο.

και Ήρλανδία για να ακούσει ανάμεσα σε άλλους και τον άγνωστο ακόμα τότε κ. Lister.

Κρατούσε κάποιο έντυπο στο χέρι του την ώρα που ανέβαινε στο βήμα. Ήταν οι «Recherches sur la purification» με συγγραφέα κάποιο Louis Pasteur (1822 - 1895) άγνωστος ακόμα και αυτός στην Άγγλία. Ο Lister είχε κιάλας δημοσιεύσει στις αδέξιες ανακοινώσεις του, τμήματα από τις απόψεις του Pasteur που όμως δεν προκάλεσαν κανένα ενδιαφέρον στον Άγγλικό Ιατρικό κόσμο.

Ο Thompson που είχε πετύχει την πρωτοποριακή θεραπεία των χολικών ένοχλημάτων του θείου της Βασίλισσας Βικτωρίας και Βασιλιά του Βελγίου Λεοπόλδου, είχε ανακοινώσει στη συνεδρίαση εκείνη και πριν από τον Lister την στατιστική του. Καθόταν λοιπόν δίπλα στον Syme στην πρώτη γραμμή του ακροατηρίου και είχε δίπλα του την επιβλητική προσωπικότητα του James Young Simpson (1811 - 1870) του διάσημου γυναικολόγου του Έδιμβούργου, που πρώτος στα 1847 είχε ανακαλύψει την αναισθητική ιδιότητα του χλωροφόρμιου. «Ο John Snow μαθητής του είχε στα 1853 χρησιμοποιήσει αυτό το αναισθητικό στον τέταρτο τοκετό της Βασίλισσας Βικτωρίας, όταν γεννήθηκε ο πρίγκιπας Λεοπόλδος (Κάποτε υποψήφιος Βασιλιάς των Ελλήνων - διάδοχος του Όθωνα) και για τοῦτο ή νάρκωση αυτή ονομάζεται από τότε «Narcose à la Reine» που κατοχύρωσε το χλωροφόρμιο. Ο Simpson ἄς σημειωθεί, ήταν ἄσπρονδος, αλλά συγκρατημένος ἐχθρός του Syme, πράγμα που ἀντανακλούσε και στον Lister τὸν σύζυγο τῆς κόρης του.

Ο συνεσταλμένος ὁμιλητῆς ἴδρωνε στο βήμα και τὸ περιεχόμενο τῆς ἀνακοίνωσής του δὲν ἔμοιαζε νὰ ἐνδιαφέρει τοὺς ἀκροατές, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πεθερό του Syme που φαινόταν ἐπιτέλους ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὸν τρόπο ἀνακοίνωσης.

Ο Lister ὅπως οἱ περισσότεροὶ ὁμιλητῆς δὲν ξεπέρασε τὰ 20'. Γύρω στο τέλος ἀναφέρθηκε στα με ἰωδοφόρμιο προετοιμασμένα ράμματα, που χρησιμοποίησε και που χωρίς αὐτὴν τὴν προετοιμασία δημιουργοῦσαν ὡς τότε προβλήματα και κίνδυνο μόλυνσης και αἱμορραγίας. Τελείωσε τὴν ἀνακοίνωσή του δηλώνοντας ὅτι στο Νοσοκομεῖο τῆς Γλασκώβης, ὅπου ἦταν διευθυντῆς, δὲν παρατηρήθηκε στους τελευταίους 9 μῆνες πυρετὸς ἀπὸ διαπύηση, χάρη στη χρησιμοποίηση 2% ἰωδοφόρμιου, θεραπεία που τὴν ὀνόμασε για πρώτη φορὰ «ἀντισηπτική».

Θὰ περίμενε κανεὶς ὅτι τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Lister θὰ τὰ σέπαζαν ἱκανοποιημένα χειροκροτήματα. Ὅμως ἦταν ψυχρὴ ἡ ὑποδοχὴ τῆς μεθόδου τῆς ἀντισηπίας που ἀνακοίνωσε ὁ Lister. Ἀκολούθησαν συνηθισμένα εὐγενικὰ τυπικὰ χειροκροτήματα.

19, PARK CRESSENT,
 PORTLAND PLACE.
 15th March 94
 My dear Sir
 You would find
 my latest publication
 on Antiseptic Treatment
 in the Lancet or
 British Medical Journal
 for Jan 28th Feb 11th
 and Feb 18th of last year
 (1893)
 Believe me
 sincerely yours
 Joseph Lister

Ειχ. 6 'Απαντητική έπιστολή του Lister στον Κ. Λούφο.

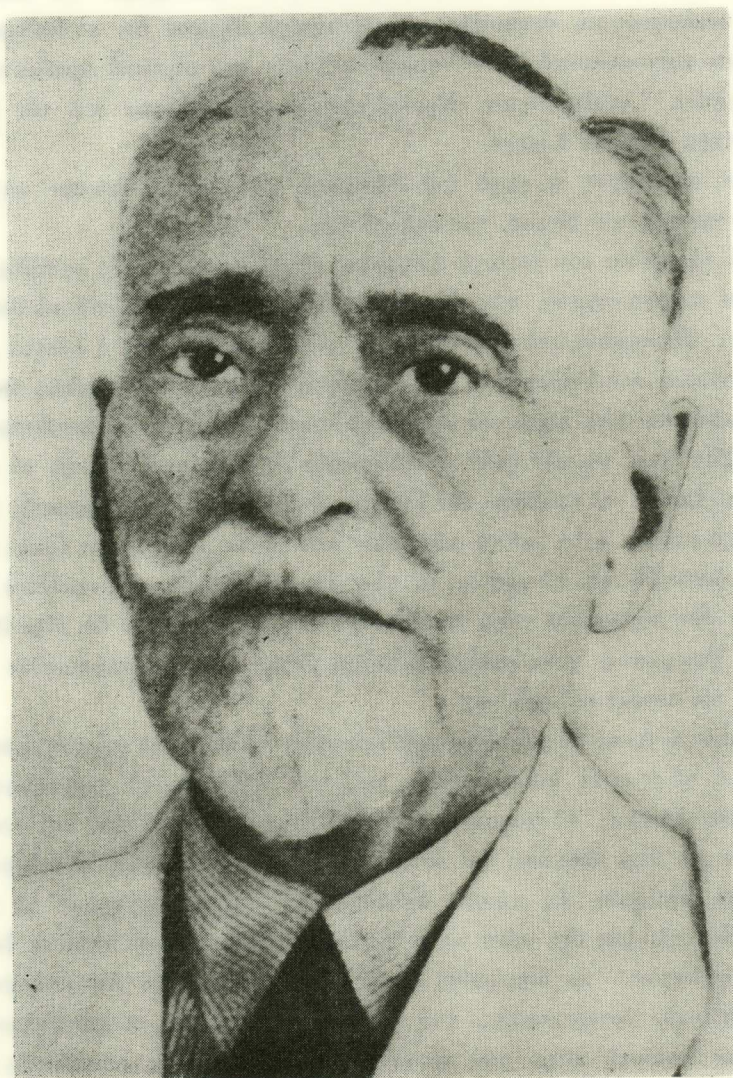
Ἄλλὰ ἔγινε καὶ κάτι χειρότερο. Κατακόκκινος καὶ ὀργισμένος ζητεῖ τὸ λόγο ὁ Simpson. Πρόλαβε ὅμως ὁ Hingston ἀπὸ τὸ Μόντρεαλ τοῦ Καναδά νὰ λάβει τὸ λόγο ἀπὸ τὸν Πρόεδρο Adams (παντοτινὸ συμπλήρωμα τοῦ Stokes στὴν γνωστὴ κυκλοφοριακὴ ἀνωμαλία). Ὁ Hingston δήλωσε ὅτι τὸ ἰωδοφόρμιο εἶχε καὶ ἄλλοτε χρησιμοποιηθεῖ συνδυασμένο μὲ λάδι στὰ σηπτικά τραύματα καὶ εἶχε ἀπορροφηθεῖ. Ἀκολούθησαν περισσότερα χειροκροτήματα γιὰ τὸν Hingston παρὰ ὕστερα ἀπὸ τὸν Lister.

Καὶ τώρα ἦρθε ἡ σειρά τοῦ Simpson πὺν ἔμοιαζε ἔτοιμος νὰ κατασπαράξει τὸ γαμπρὸ τοῦ Syme, τοῦ ἐχθροῦ του.

Μὲ τὰ πρῶτα του λόγια ὁ Simpson ἔδειξε τὸ μέτρο τῆς μεγάλης ἐπιβολῆς του. Εἶπε περιφρονητικὰ πὺν δὲν ἄξιζε κἄν, ἢ συζήτηση γιὰ τὰ ὅσα εἶχε πεῖ ὁ Lister. «Περιφρονητικὰ μόνο ἀνέφερε πὺν ὅ,τι εἶχε πεῖ ὁ Lister ἦταν πρὸ πολλοῦ γνωστὰ στὴ Γαλλία καὶ στὴ Γερμανία καὶ εἶχαν παταγωδῶς ἀπορροφηθεῖ. Οὔτε θεωρητικὰ οὔτε πρακτικὰ μποροῦσε λοιπὸν ὁ Lister νὰ διεκδικήσει πρωτοτυπία. «Σὰν ὅμως νὰ μὴν ἦταν αὐτὰ ἀρκετὰ» συνέχισε ὁ Simpson «ὁ κ. Lister νόμισε ὅτι ἔπρεπε νὰ συστήσει τὴν ἐπιστροφή τοῦ ὑλικοῦ τῆς συρραφῆς τῶν τραυμάτων στὴ μέταξα ἢ τὰ ζωϊκὰ ράμματα» πὺν αὐτὸς ὁ Simpson (ὅπως ὅλοι φαίνεται ἤξεραν) ἐδῶ καὶ 10 χρόνια τὰ εἶχε ἀντικαταστήσει μὲ μεταλλικὰ ράμματα πὺν ποτὲ δὲν προκαλοῦν τάχα διαπύηση». Δήλωσε μάλιστα ὅτι εἶχε ἐπηρεαστεῖ ἀπὸ τὸν Ἀμερικανὸ γυναικολόγο Marion Sims πὺν χρησιμοποιοῦσε ἀσημένια σύρματα καὶ μεταλλικὲς βελόνες.

Φαίνεται ὅμως πὺν ὁ τόνος τοῦ Simpson πρόδιδε τὴν μεγάλη δυσφορία του ὅτι πολλοὶ χειρουργοὶ διαφωνοῦσαν μαζί του. Ὡστόσο τὰ χειροκροτήματα γι' αὐτὸν ἦταν ἔντονα. Ὁ χαρακτήρας τοῦ Simpson ἦταν ὀξὺς καὶ ὑπεροπτικὸς τόσο ὥστε τὸν εἶχε ὀδηγήσει καὶ σὲ ἄλλες λυπηρὲς ἐκδηλώσεις πὺν ἔμειναν ἱστορικὲς. Τὴν «ἐξαίρεση τῆς μήτρας δηλαδή» τὴν εἶχε χαρακτηρίσει ὡς «ἐγκλημα, πὺν δὲν θὰ τολμήσει ὄχι μόνο νὰ τὸ ἐκτελέσει, ἀλλὰ καὶ νὰ περάσει ἀπὸ τὸ νοῦ τοῦ γυναικολόγου». Ἄς σημειωθεῖ ὅτι τὴν ἴδια ἐποχὴ στὴν Ἀμερικὴ χειρουργοῦσαν μὲ ἐπιτυχία ὕστερεκτομίες. Γιὰ τοῦτο τὸν Simpson οἱ συνάδελφοί του τὸν θεωροῦσαν ἐγωϊστὴ κάτω ἀπὸ τὸ ἔνδυμα προσποιημένης κοινωνικῆς εὐγένειας καὶ καλωσύνης. Ὁ Syme τὸν ὀνόμαζε μάλιστα «Λύκο κάτω ἀπὸ δορὰ πρόβατου».

Βγαίνοντας ἀπὸ τὸ ἀμφιθέατρο ἀκούστηκε ὁ Simpson νὰ λέει: «Ἐσκέπασα μερικούς, πὺν νόμιζαν πὺν βρῆκαν ἀπίστευτες ἀνακαλύψεις. Νομίζω πὺν καὶ ἐδῶ τὸ ἴδιο θὰ συμβεῖ. Κάθε χρόνο παρουσιάζεται καὶ ἀπὸ ἕνας νέος προφήτης. Καὶ μάλιστα ὁ κ. Lister μᾶς ἀναφέρει μυστηριώδη μικρόβια πὺν κανένας δὲν ἔχει

Είχ. 7. Κωνσταντίνος Λούρος.

δεῖ μὲ τὰ μάτια του οὔτε θὰ δεῖ». Καὶ συνέχιζε ἀναφέροντας περιαιτολογίες. Ἔως σημειωθεῖ ὅτι ὁ Pasteur ἀνακάλυψε τοὺς στρεπτοκόκκους στὰ 1879, δηλαδὴ δώδεκα χρόνια ἀργότερα.

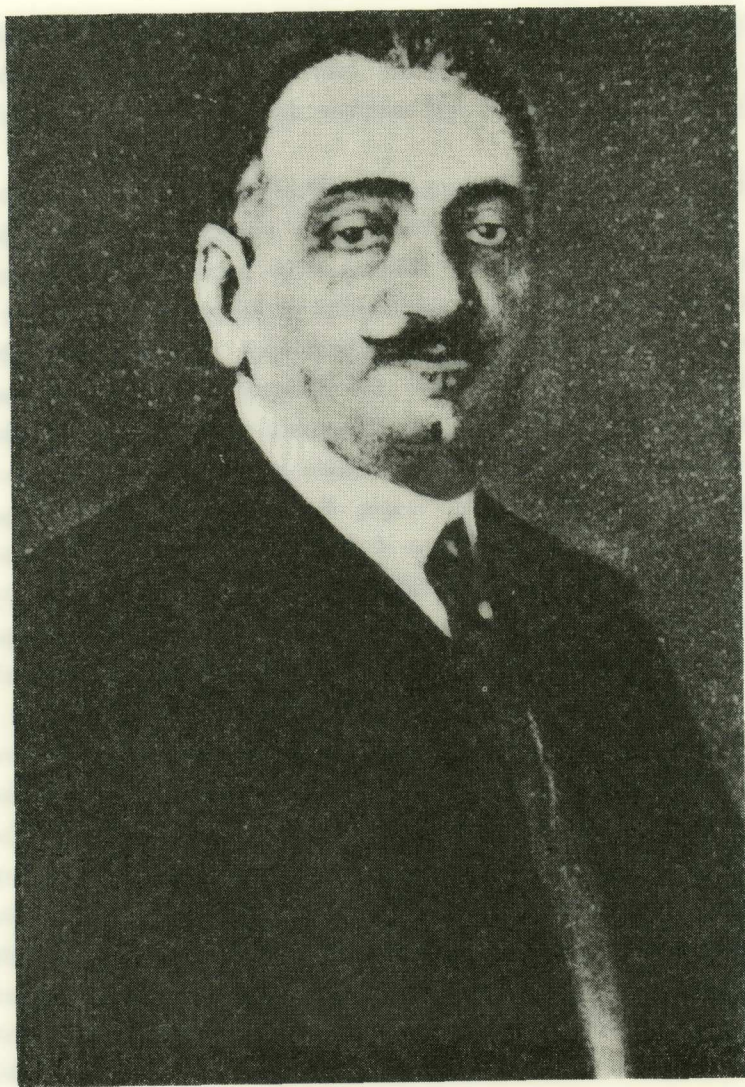
Ἄλλὰ τὸ χέρι τοῦ Simpson πήγαινε συχνὰ πρὸς τὴν ἀριστερὴ πλευρὰ τοῦ στήθους του καὶ ἡ ἀναπνοή του γινόταν δύσκολη. Ἦταν παχὺς καὶ φαίνεται πὼς ἄρχιζε ἡ βιολογικὴ του πτώση, πὺν κράτησε ἀπὸ τότε 3 χρόνια ὡς τὸ θάνατό του στὰ 1870.

Ἐκεῖνο τὸ βράδυ ὁ Simpson γύρισε ἀδιάθετος στὸ σπίτι του. Τὴν ἐπομένη εἶχε τὴν ἀτυχία νὰ ξεκινήσει ἕναν ἀπελπισμένο πόλεμο ἐνάντια στὸν Lister, τὸν ἄνθρωπο πὺν κάθε μέρα κέρδιζε ἔδαφος στὴν ἱστορία. Στὸ ἀναμεταξὺ αὐτὸς ὁ συνεσταλμένος χειρουργός, ἀπέτυχε ὡστόσο νὰ ἐκλεγεῖ καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Λονδίνου, ἀλλὰ ἔγινε στὸ Ἐδιμβούργο στὴ θέση τοῦ πεθεροῦ του Syme ὕστερα ὅμως ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ πεθεροῦ του καὶ τοῦ Simpson. Στὰ 1875 θριάμβευσε στὸ ταξίδι του στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες καὶ ἐφοδιάστηκε μὲ μεγάλο σεβασμὸ ἢ ἐπίσκεψή του στὴ Γερμανία στὰ 1877, πὺν πρώτη ἀναγνώρισε τὴ σημασία τῆς ἀντισηψίας. Ἐνας νεαρὸς θαυμαστὴς τοῦ Lister τὸ παρακολούθησε σιωπηρὰ στὸ Βερολίνο. Ἦταν ὁ Robert Koch. Ὅταν ὁ Lister ἔγινε καθηγητὴς στὸ Λονδίνο καὶ ἡ Βασίλισσα Βικτωρία τὸν ἀνακήρυξε Λόρδο, τὸ ἔναρκτήριο μάθημά του ἦταν τόσο ἀνιαρὸ ὡστε οἱ φοιτητὲς τοῦ φώναξαν: «Ἡ πόρτα εἶναι ἀνοιχτή, κλειστὴ τὴν κ. Lister γιὰ νὰ μὴ μποῦν τὰ μικροβία σας.

Ἡ νικηφόρα πορεία τῆς Λιστεριανῆς ἀντισηψίας, ἀλλὰ καὶ οἱ σχετικὲς ὡστόσο ἀποτυχίες της, ὀδήγησαν σὲ πραγματικὴ ἐκστρατεία γιὰ τὴν ἀναζήτηση καλύτερου ἀκόμα ἀντισηπτικοῦ, πὺν δὲν θὰ ἐπέτρεπε ποτὲ τὴν ἐπιβίωση τῶν μικροβίων καὶ δὲν θὰ μύριζε τόσο δυσάρεστα ὅσο τὸ ἰωδοφόρμιο. Ἐκατοντάδες οὐσίες καὶ πειράματα προσπάθησαν νὰ ὑπερβάλλουν τὶς δυνατότητες τοῦ ἰωδοφόρμιου. Ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Robert Koch ἀνακάλυψε ὡστόσο πὼς τὸ πιὸ ἰσχυρὸ καὶ πάντα νικηφόρο ἀντιμικροβιακὸ μέσο εἶναι ὁ θερμὸς ἀτμός. Ἐτσι γεννήθηκε ἡ ἔννοια τῆς *sterisatio magna* τοῦ ἑλληνικοῦ ἱατρικοῦ ὅρου «ἀσηψία», πὺν ὀδήγησε τὴ χειρουργικὴ στὰ ἀπὸ τότε κατορθώματά της. Ὁ Schimmelbusch, Γερμανὸς χειρουργός σύγχρονα σχεδὸν μὲ τὸν Γάλλο Tertianier, ἐφεῦραν τὸ σύστημα τοῦ αὐτόματου ἀποστειρωτήρα.

Ὁ Lister πέθανε τιμημένος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους σὲ ἡλικία 91 χρονῶν στὰ 1912.

Ἐπιτρέψτε μου μ' αὐτὴ τὴν εὐκαιρία νὰ προβάλλω τὴν ἰδιόχειρη ἀπάντηση τοῦ Lister σὲ μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ πατέρα μου πὺν, ἀπὸ τὰ στοιχεῖα πὺν ὑπάρχουν, ὁ Κωνσταντῖνος Λοῦρος θεωρεῖται ὁ εἰσηγητὴς, ὄχι τῆς ἀντισηψίας, ἀλλὰ τῆς

Είκ. 8. Νικόλαος Πετσάλης.

ἀσηψίας στὸν τόπο μας. Χαρακτηριστικὸ γιὰ τὴν νοοτροπία εἶναι, τὸ ὅτι οἱ ἐφημερίδες τῆς Ἀθήνας ἀπέδωσαν τὴ χρησιμοποίηση τῶν γαντιῶν στὸ δεύτερο τοκετὸ τῆς τότε πριγκίπισσας Σοφίας ἀπὸ τὸν πατέρα μου στὴν ὑψηλὴ ἰδιότητά της.

Οἱ ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης στὴν Ἑλλάδα γιὰ πρώτη φορὰ δημιούργησαν στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας, ὅπως στὴν Ἀγγλία καὶ σὲ ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου, μεγάλες ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στοὺς Ἑλληνες γιατροὺς. Οἱ μαιευτῆρες καθηγητὲς Κωνσταντῖνος Λοῦρος καὶ Νικόλαος Πετσάλης, ἀπασχόλησαν μὲ τὶς πολυσέλιδες διαμάχες τους τὴν Ἱατρικὴ Ἑταιρεία Ἀθηνῶν σὰ πρακτικὰ της

Ἦταν σημειωθεῖ ὅτι ὁ Λοῦρος ἦταν φορέας Γερμανικῆς ἐπιστήμης ἐνῶ ὁ Πετσάλης Γαλλικῆς. Οἱ διαμάχες αὐτὲς ἐπηρέασαν ὀλόκληρο τὸν ἐπιστημονικὸ βίον τῶν δύο εὐξέαπτων ἀνδρῶν, καὶ ἄσκησαν τὴν ἐπίδρασή τους πάνω στὸν κλάδο ποὺ ἀντιπροσώπευαν στὴν Ἱατρικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου μας. Οἱ διαφορῶν ὅμως δὲν ἔγιναν «βεντέτα» καὶ δὲν ἐπηρέασαν ἔτσι τὴν εἰλικρινῆ φιλία καὶ ἀμοιβαία ἀγάπη τῶν δύο παιδιῶν τους, ποὺ σήμερα εἶναι, σὲ διαφορετικοὺς κλάδους, καὶ οἱ δύο μέλη τῆς Ἀκαδημίας.

S U M M A R Y

James Joung Simpson sharply attacked Lister when the latter gave his first report on the prophylactic and therapeutic use of iodoform against sepsis on 9 August 1867, at the meeting of the Royal Society of Medicine, in Dublin.

The episode is reported in detail. Furthermore the first steps of antisepsis all over the world are shortly mentioned.